

Педагогічні науки

ТИМОФЄЄВА ОКСАНА ЯРОСЛАВІВНА

*старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін
Дунайського інституту Національного університету
«Одеська морська академія»
м. Ізмаїл, Україна*

УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У наш час формування соціально-комунікативної компетентності судноводів є важливими завданнями професійної освіти, так як для забезпечення безпеки судна судноводій повинен уміти використовувати комунікації для належної організації ділової взаємодії. До його компетенції належать питання управління операціями судна та турбота про людей на судні, організація їх діяльності та відпочинку. Можна стверджувати, що судноводій є менеджером всіх доступних ресурсів, зокрема технічних, електронних, енергетичних і людських.

Урахування напрацювань вчених (Т. Томенко, Г. М'ясоїд, В. Тернопільська, О. Канюк та ін.) з питань соціально-комунікативної компетентності засвідчило, що дослідники вказують на можливість її формування на основі використання потенціалу змісту освіти, відповідних організаційних форм навчання в освітній установі, покращення взаємодії між викладачами й суб'єктами навчання. Учені одностайні щодо того, що найбільш реально використовувати потенціал навчальних дисциплін, оптимізувавши організаційні (форми, способи) та технологічні складові освітнього процесу.

З урахуванням того, що велике значення у професійному житті судноводія має розуміння ціннісних аспектів соціальної взаємодії та професійного спілкування [5; 6], а також того, що компетентнісний підхід визначає необхідність спеціального вибору змісту навчання (О. Діденко, О. Залюбівська, І. Зимня, О. Овчарук, О. Пошетун, Ю. Татур, С. Трубачова, А. Хуторської та ін.), першою педагогічною умовою формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв ми визначили структурування змісту гуманітарних дисциплін відповідно до базових ціннісних орієнтацій соціально-комунікативної взаємодії майбутніх судноводіїв.

У цьому зв'язку слід вказати на великий потенціал гуманітарних дисциплін щодо формування ціннісних орієнтацій особистості, адже вони присвячені людині, її ролі у навколишньому середовищі, а також передбачають пізнання її внутрішньої природи. Гуманітарні дисципліни охоплюють знання про «феномен людини», про її мислення, соціальні взаємодії, про ставлення до світу й творчі можливості. З погляду гуманістичної педагогіки, гуманітарне пізнання звернене до людини, її духовного світу та цінностей. Саме гуманітарні дисципліни вводять майбутніх фахівців у сферу духовних пошуків різних епох, ознайомлюють з різними варіантами відповідей на фундаментальні проблеми буття. Гуманітарні знання – це можливість орієнтуватися у світі, у смислах того, що відбувається [2, с. 23].

Ядром гуманітарних наук є філософія, вона дає первинні уявлення про світ, про суспільство, про людей. Філософія намагається відповісти на вічні питання, вкрай важливі для будь-якої людини. У свою чергу значеннєвим центром історико-культурологічного блоку є ідея багатоваріантності історичного розвитку суспільства й різноманіття культур. Історія, що акумулює досвід попередніх поколінь, допомагає молоді визначатися з світоглядними орієнтирами, готує до зваженого,

конструктивного вирішення суспільних суперечностей та конфліктів. Найповніше виразити свої думки, мрії, оцінки людина може за допомогою мови. Мові належить визначна роль у процесах соціалізації-етнізації особистості. Вивчення мов допомагає людині відчувати себе частиною свого народу, відчуття зв'язок з попередніми поколіннями.

Загалом вивчення філософії, історії, культури, мови допомагає розглядати проблеми сьогодення через призму духовного досвіду всього людства, через включення в сучасну культуру духовних цінностей, набутих людством на важкому шляху самопізнання. Блок гуманітарних дисциплін – це можливість осмислення людиною своєї природи й сутності, змісту буття, щастя, що є важливою умовою вироблення чіткої життєвої позиції, міцної моральної основи та забезпечує моральну й психологічну стійкість при вирішенні складних особистісних та професійних завдань.

При визначенні другої педагогічної умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв було враховано думки представників комунікативної філософії (Ю. Хабермас, К.-О. Апель, Х.-Г. Гадамер, К. Черрі та ін.) [4] про значення діалогу в становленні особистості. Сьогодні діалог допомагає знайти спільні рішення, досягти взаєморозуміння при вирішенні конфліктних ситуацій, подоланні конфронтації та егоїзму. Значення діалогу полягає в тому, що він дозволяє виявляти виважене і водночас поважливе ставлення до Іншого, до його світогляду і цінностей. Психологи М. Лісіна, В. Ляудіс, Г. М'ясищев трактують діалогічне спілкування як суб'єкт-суб'єктну партнерську взаємодію, спрямовану на узгодження й об'єднання зусиль для налагодження відносин і досягнення загального результату. Результатом у цьому випадку є сама діалогічна взаємодія. Учені підкреслюють, що характерною рисою діалогічного контакту є рівність психологічних позицій усіх сторін. Це ситуація двостороннього, взаємного впливу, а не

односторонньо спрямованого. Вона передбачає активну роль всіх задіяних у спілкуванні сторін [5; 6].

Процесуальний аспект діалогової освіти передбачає використання відповідних методів, «головною характеристикою яких є чутливість до відмінностей та досвіду Іншого» [2, с. 46]. Вітчизняна дидактика пропонує використовувати різноманітні діалогові технології, зокрема диспути, дебати, дискусії, полеміки, конференції. Головною характеристикою діалогових форм та методів навчання є визнання відмінностей та досвіду Іншого [1, с. 175]. Діалог презентує розуміння, прийняття та визнання Іншого в його інакшості й унікальності. У процесі діалогу курсанти можуть вчитися розпізнавати проблеми, її артикулювати і публічно «промовляти», доносити зміст до інших учасників комунікації, знаходити спільні, вищого рівня цінності та на їх основі досягати взаєморозуміння. Діалогічна форма взаємодії допомагає формувати особистість, органічно адаптовану до життя в світі багатоманітних зв'язків і різнорівневих професійних контактів [3, с. 71–72]. Отже, діалог за відповідної організації навчальної роботи є провідним фактором формування соціально-комунікативних умінь майбутніх фахівців. З урахуванням цього другою педагогічною умовою формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв ми називаємо використання діалогічних методів для відпрацювання навичок міжособистісної взаємодії.

При визначенні третьої педагогічної умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв ми враховували специфіку їх професійної діяльності, необхідність повсякчасного прийняття належного управлінського рішення. Як правило, зміст професійної діяльності судноводіїв значною мірою пов'язаний з потребою визначення найкращого варіанта дій, узгодження дій усіх членів екіпажу та ін. Цим обумовлена важливість сформованості у майбутніх судноводіїв умінь та навичок організації взаємодії усіх членів екіпажу та прийняття

управлінського рішення. Учені (Р. Кричевський, Л. Орбан-Лембрик, В. Розанова, С. Рубінштейн та ін.) одностайні щодо того, що управлінська діяльність загалом та судноводія зокрема – це насамперед низка завдань різної складності, що їх необхідно виконати відповідно до вимог нормативних документів та посадових інструкцій. З урахуванням положень діяльнісного підходу про сутність управлінської діяльності, а також того, що діяльність судноводія відбувається в особливо складних умовах, які вимагають від нього здатності вибрати найбільш раціональний спосіб виконання завдань, третьою педагогічною умовою формування у майбутніх судноводіїв соціально-комунікативної компетентності ми визначаємо відпрацювання соціально-комунікативних умінь та навичок прийняття управлінського рішення. У цьому зв'язку особливо продуктивним слід назвати положення теорії й технології контекстного навчання, розроблених у науково-педагогічній школі А. Вербицького (О. Андрєєва, Т. Дубовицька, Н. Жукова, Л. Калугіна, Ю. Маслова, В. Теніщева та ін.). Контекстне навчання передбачає ситуаційно-імітаційне моделювання предметного й соціокультурного змісту майбутньої професійної діяльності фахівця [5].

Реалізувати завдання з формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв допомагає структурно-функціональна модель цього процесу. Складовими структурно-функціональної моделі є мотиваційно-цільовий (виконує функцію планування результату формування соціально-комунікативної компетентності у майбутніх судноводіїв), змістовно-технологічний (визначає специфічний оптимальний шлях досягнення цілей системи) та оцінно-результативний (стосується якості спроектованої системи) блоки. Впровадження цієї системи є поетапним процесом, який передбачає чітке визначення цілей, комплексу заходів для кожного етапу системи, ефективного управління на кожному з етапів, що дозволяє відслідковувати

стан сформованості соціально-комунікативної компетентності й вчасно вносити необхідні корективи.

Література:

1. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва. – К. : ЕКМО, 2011. – 320 с.
2. Філософські абриси сучасної освіти: монографія / авт. кол. І. Предборська, Г. Вишинська, В. Гайденко, Г. Гамрецька та ін.; за заг. ред. І. Предборської. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 226 с.
3. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / П. Фрейре: пер. з англ. – К.: Юніверс, 2003. – 168 с.
4. Хабермас Ю. Моральноесознание и коммуникативноедействие / Ю. Хабермас: пер. с нем.; под ред. Д. В. Скляднева, послесл. Б. В. Маркова. – СПб.: Наука, 2000. – 380 с. – (Слово о сущем).
5. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ / Олександр Васильович Діденко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України . – 2014. – Вип. 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_3_6
6. Залюбівська О. Б. Педагогічні умови формування риторичної культури майбутніх викладачів технічних університетів /Оксана Броніславівна Залюбівська, Олександр Васильович Діденко //Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України . – 2015. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_2_10